

Gensidig Hjælp

Georg Brandes

1903

I Anledning af Saint-Simons Udbrud, da han omkring Aar 1800 forlod England, at han ikke der havde fundet nogen ny Tanke paa Stabelen blev allerede for syv Aar siden i nogle Rejse-Erindringer fra London bemærket, at dersom Saint-Simon i vore Dage rejste i England og hans Øje blot faldt paa den Række Artikler som *Peter Krapotkin* i Aarene 1890–1896 har offentliggjort i *Nineteenth Century* under Titlen *Mutual Aid*, saa vilde han her have fundet den ny Tanke, han søgte.

Nu er disse Artikler, gennemsete og forøgede, udkomne i Bogform, og Bogen har bevaret Navnet: *Gensidig Hjælp*. Smuk og lærerig som den er, burde den som Forfatterens Selvbiografi, hurtigt blive oversat paa alle Sprog. Thi den er mere værd end hans dog saa værdifulde Selvbiografi; den indeholder en større Part af hans aandelige Væsen, en Del af det, som udgør hans Naturs velgørende Originalitet, og naar den engang fuldstændiggøres med et Skrift, der indeholder hans Tanker om den Enkeltes Betydning, Ret og Krav, vil Krapotkin have skænket Læseverdenen ikke blot en Kundskabsberigelse, men det alsidige, aandelige Billede af en af Tidsalderens ældste og selvstændigste Mænd.

Krapotkin begynder sit Værk med den Meddelelse, at under de Rejser, han i sin Ungdom foretog i Østsibirien og det nordlige Mandsjuri, modtog han to stærke Indtryk, det ene af de umaadelige Ødelæggelser, for hvilke Plante- og Dyrelivet stadig var udsat paa Grund af Naturens og Klimaets Barskhed, særligt de frygtelige Sne-storme, det andet, et negativt, af at han slet ikke her, end ikke paa de faa Steder, hvor Dyrelivet var yppigt, fandt den bitre Kamp for Eksistensmidlerne mellem Dyr af samme Art, der af de fleste Darwinister betragtes som Grundtrækket i Kampen for Livet og som Udviklingens Hoveddrivfjeder.

Da nu Fattigdom paa Liv, Underbefolkning, er Særmærket for Nordasien, fattede han alvorlig Tvivl med Hensyn til Virkeligheden af hin som Troesartikel antagne frygtelige Kamp for Føde og Liv indenfor hver enkelt Art, der skulde spille en saa fremherskende Rolle ved Udformningen af nye Arter. Han iagttog i mangfoldige Tilfælde, at naar Dyr har at lide under Mangel paa Føde, kommer de alle ud af denne Skærsild saa svækkede med Hensyn til Helbred og Kraft, at ingen fremskridende Udvikling af Arten kan grundes paa Saadanne Tidsrum af skarp indbyrdes Kappelstrid.

Da senere Krapotkins Opmærksomhed blev rettet paa Forholdet mellem Darwinisme og Samfundslære saa han vel i alle de Skrifter, der behandlede dette Forhold, indrømmet, at Mennesket i Kraft af Fornuft og Indsigt kunde mildne den indbyrdes Krig af Alle mod Alle i Menneskeheden; men selve denne Kamp om Livsfornødhederne betragtedes som en Naturlov. Krapotkin kunde ikke gaa ind herpaa, fordi han var overbevist om, at Antagelsen af en saadan ubarmhjertig indre Krig indenfor Arten dels ikke altid var i Overensstemmelse med Kendsgerningerne, dels umuligt kunde være en Betingelse for Fremskridt.

En Forelæsning af den russiske Naturforsker Kessler bragte ham paa den Idé, at foruden Loven om *indbyrdes Kamp* var der i Naturen Loven om *indbyrdes Hjælp*, som med Hensyn til Udvikling og Fremskridt var af langt større Vigtighed end den første.

I tidligere Værker af andre er Dyrenes Sammenslutningsdrift blevet opfattet blot som et Vidnesbyrd om den førmenneskelige Oprindelse af de moralske Instinkter. Hos Krapotkin er gensidig Hjælp hos Dyrene fremstilt som Udslag af en Naturlov og som en Drivkraft i Udviklingen. Han fører ingenlunde Dyrenes Samfundsdrift tilbage til Kærlighed eller Sympati, men giver den en langt bredere Grundvold, og ligedan viser han, at Hjælpsomheden hos Mennesker ikke beror paa Kærlighed til Næsten, hvem man ofte slet ikke kender, men paa den langt almenere Følelse af Sam-Ansvar og Samfundsand.

I Bogens første Kapitler gennemgaar dens Forfatter dels paa Grundlag af egne Iagttagelser, dels paa Grundlag af andre Videnskabsmænds Resultater, Ytringer af gensidig Hjælpsomhed hos Dyrene fra de lavere til de højst staaende. Derpaa kommer han til de talrige Institutioner for gensidig Hjælp hos Vilde og Barbarer. (Han staar med Hensyn til Spørgsmaalet om Familiens Oprindelse paa Mac Lennan's og Morgan's Side imod Starcke og Westermarck). Han efterviser slige Institutioner saavel i Menneskeslægtenes Clan-Tidsalder som i Landsby-Fællesejets Tid, og den Indflydelse, som de ældste Tidens Samfundsindretninger har øvet og øver længe efter, bringer ham til at føre sine Undersøgelser ind i den historiske Tid, Han studerer Middelalderens frie Republikker, Gilde- og Lavsvæsnets i Middelalderens Byer, Forholdet mellem Byerne og Bønderne, mellem Byerne og Herterne, den moderne Stats Dannelse og Indretningerne til gensidig Hjælp i den, de talløse Foreninger, Selskaber, Klubber til indbyrdes Beskyttelse eller fælles Formaalets Fremme.

Selvfølgelig indrømmer Krapotkin, at gensidig Hjælp, selv om den er én af Udviklingens Grundkræfter, kun svarer til én Side af de menneskelige Forhold og at der er en anden fremadgående Grundkraft i den Enkeltes Selvhjælp netop overfor den gensidige Hjælps Institutioner; Stammen, Slægten, Landsbyen med Selvstyre og Fællesjord, Byen, Samfundet, hvis Baand han søger at udvide eller sprænge. Men Krapotkin dvæler i dette Værk kun ved det første Element, og han finder det dobbelt nødvendigt at gøre det, fordi man i umindelige Tider har beskrevet og forherliget den Enkelte eller Grupper af Enkelte i deres Kamp for Oprettelsen af Præstevælde, Krigervælde, Enevælde eller Rigsmandsvælde, saa at det nærmest er derom at det, vi kalder Verdenshistorie, handler, medens derimod, særligt i de sidste Slægtled, hvor alle Tanker har været optagne af Eksistenskampens Haardhed, den Grundkraft i Udviklingen, som den indbyrdes Hjælp udgør, har været ganske tilsidesat og overset.

Vistnok kan en eneste Krig gøre mere Skade end et Hundredeaars gensidig Hjælp har kunnet gøre Gavn, men selv under fri Kappelstrid eller aaben Krig viser det sig, at den sejrende Part har været stærk i Forhold til som den indbyrdes Hjælps Ledetanke har været udviklet indenfor den.

Krapotkin hævder, at Studiet af det indre Liv i den græske Oldtids Byer og i den middelalderlige By lærer En, at gensidig Hjælp, som den øvedes indenfor den græske Clan og Middelalderens Gilde, i Forbindelse med personlig Fremfærd, som den her var levnet den Enkelte og Grupper af Enkelte, har skænket Menneskeheden de to største Tidehverv af dens Historie, den græske og den middelalderlige Stadstats – hvad der betegnes med Navnene Athen og Florents, Han hævder endelig, at det sidste Aarhundredes overvældende industrielle Fremskridt, der i Almindelighed betragtes som den frie Kappelstrids og Individualismens Triumf, grunder langt dybere, i det fjortende Aarhundredes Opdagelser, og udtaler den Mening, at om den middelalderlige By havde faaet Lov at bestaa, vilde de sædelige Følger af Dampkraftens Opdagelse, der nødvendigt fulgte paa Opdagelsen af Luftens Tryk, været blevne ganske andre. De frie Stæders Ødelæggelse, der medførte en umaadelig Tilbagegang af Vindskibeligbed og Kunst, har efter hans Opfattelse forsinket saavel Dampmaskinens Konstruktion som den nyere Udvikling af Kunsten. James Watt spildte tyve Aar af sit Liv, fordi han ikke i det attende Aarhundrede kunde finde, hvad han med Lethed havde fundet i Middelalderens Florents eller Brügge, Haandværket, der var i Stand til at arbejde i Metal med den Finhed og Nøjagtighed, som en Dampmaskine kræver.

Krapotkin minder til Slutning om, at hver Gang Menneskeslægten er vendt tilbage til den gensidige Hjælps Ledetanke, er selve denne Forestilling blevet udvidet. Efterhaanden er Hævntanken blevet ganske opgivet. Godt for Godt og Ondt for Ondt betragtes ikke mere som skyldig Gengæld.

Der har dannet sig et højere Begreb end det blotte Lige for Lige, dette den snevre Retfærdigheds Løsen – et Begreb, der leder dels til ikke at tage Hævn for begaaet Uret, dels til frit at give langt mere end vi kan vente at modtage af vor Næste. Saaledes vil da den gensidige Hjælpsomheds Ledetanke, der ligger bagved alle vore Moralbegreber, ogsaa afgive den bedste Sikkerhed for en fremtidig højere Udvikling af Slægten.

Det Anarkistiske Bibliotek

Georg Brandes
Gensidig Hjælp
1903

Hentet 14/01/2018 fra runeberg.org
Brandes' omtale af Kropotkins *Mutual Aid*.

da.theanarchistlibrary.org